

Ivanka Zajc-Cizelj

Manjšinski oddelek na celjski deški šoli 1931-1934

Po prvi svetovni vojni sta dekliška in deška mestna šola, ki sta dotlej uporabljali nemški učni jezik, postali slovenski. Za otroke nemške narodnosti pa so osnovali štiri vzporednice pri deški in štiri pri dekliški šoli. Avgusta 1919. leta so se vzporednice združile v mešane nemške razrede v okviru deške šole. Število učencev, ki so obiskovali pouk v nemščini, je naglo padalo - zadnji manjšinski razred je imel samo še 32 učencev in je bil leta 1925 ukinjen.¹

Na osnovi odloka ministrstva za prosveto št. 2394 z dne 15/1-1931 so ponovno odprli manjšinski oddelek na mestni deški šoli. Pouk se je začel 5. februarja 1931. leta. Ustanovili so en razred s štirimi letniki z nemškim učnim jezikom za dečke in deklice nemške narodnosti.²

Proti odprtju oddelka z nemškim učnim jezikom je najprej nastopilo dvajset občinskih svetnikov na seji mestnega občinskega sveta, ki je bila 27. februarja pod predsedstvom mestnega načelnika dr. Alojza Goričan. Protestna nota je bila objavljena tudi v Novi dobi.

Na omenjeni seji mestnega občinskega sveta so bili navzoči (po abecednem vrstnem redu): Bizjak Joško, Borlak Josip, Brinar Josip, Cestnik Anton, Čepin Miloš, Dobovičnik Franjo, Ferik Josip, Golčer Jernej, Hohnjec Miha, dr. Hrašovec Juro, Janič Makso, dr. Kalan Ernest, Koschier Franc, Lečnik Anton, Leskovšek Franjo, Mastnak Martin, Mravljak Franjo, Požun Martin, Prekoršek Ivan, Ravnikar Ivan, Rebeuschegg Franjo, dr. Skoberne Juro, Turin Josip, Voglar Franjo, dr. Voršič Vekoslav, dr. Vrečko Dragotin in dr. Wolf Kristjan.

Protestno izjavo, ki jo navajam v celoti, so obravnavali pred prvo točko dnevnega reda; v njej v glavnem negirajo obstoj nemške narodnostne manjšine v Celju in s tem tudi pravico celjskih Nemcev do manjšinske šole.

Protestna izjava:

"Vsled odloka g. ministra prosvete od 15. januarja 1931 je bil v Celju otvorjen poseben oddelek osnovne šole z nemškim učnim jezikom.

Ta čin je vzbudil v širokih slojih veliko začudenje in nerazpoloženje. Temu nerazpoloženju mora dati izraza tudi občinski svet celjski kot poklicani tolmač mišljenja in čustvovanja mestnega prebivalstva.

§ 45 zakona o narodnih šolah določa, da se smejo ustanoviti v krajih, kjer v znatni meri prebivajo državljani drugega jezika, za njihovo deco posebni oddelki šole, in da v teh oddelkih ne more biti manj kot 30 učencev. Le izjemoma sme g. minister prosvete dovoliti otvoritev takega oddelka tudi s 25 otroki.

Ti pogoji v Celju niso podani in smo podpisani prepričani, da je g. minister prosvete dovolil otvoritev tega oddelka le vsled krivih informacij in netočnih navedb onih, ki so intervenirali za ustanovitev manjšinskega oddelka.

Celje leži sredi sklenjenega slovenskega ozemlja. V tem ozemlju ni nikake narodne manjšine, ker je vse podeželsko prebivalstvo izključno slovenske narodnosti. Ravno tako je vse domače mestno prebivalstvo slovenske narodnosti. Edino izjemo tvorijo maloštevilne rodbine v mestu in še manjštevtilne po deželi, ki se smatrajo za nemške. Pa le majhen del teh rodbin je resnično nemške narodnosti. V kolikor pa so nemške narodnosti, niso te rodbine domačega izvora, temveč priseljene pod prejšnjim avstrijskim režimom, ki je tako priselitev pospeševal v svrhu čim uspešnejšega raznarodovanja prebivalstva v slovenskih pokrajinah in zlasti v slovenskih mestih in trgih.

Pretežna večina rodbin, katere se danes prištevajo k nemški narodnosti, je slovenskega pokolenja, tako, da so bili očetje in matere ali pa vsaj stariši ali dedi teh očetov in mater še slovenske narodnosti. To kaže že pogled na večino rodbinskih imen priglasičenih učencev.

Bivši avstrijski režim je v mestih, ki ležijo v slovenskem ozemlju in tako zlasti tudi v Celju, protežiral pri imenovanju na uradniška mesta ljudi, ki so se izneverili svoji narodnosti in s tem

¹ Publikacije Zgodovinskega arhiva v Celju, Inventar 5, Ivanka Zajc-Cizelj, Mestne šole Celje 1777-1964, Celje 1993, str. 6.

² Zgodovinski arhiv v Celju (ZAC), fond Mestne šole Celje (MŠC), fasc. 56, sig. 56/465, kronika.

povzročili, da so mnogi sinovi slovenskih starišev odpadli od svojega naroda in se začeli prištevati Nemcem. Za nagrado so dobili službe, katere so se dajale Slovencem v mnogo manjšem številu in še to skoro izključno le na deželi v manjših trgih, ki niso bili rezervirani za Nemce, ali take, ki so se iz Slovencev prelevili v Nemce. Ta kader uradništva je v centrih slovenskega ozemlja podpiral le trgovce in obrtnike, ki so se prištevati k nemški narodnosti. Vsled tega se je tudi v pridobitnih krogih pričel pojavljati isti proces raznarodovanja. Tako so nastale v teh centrih navidezno nemške plasti prebivalstva, ki so vsled umetno prikrojenih volilnih redov, po katerih je moralo slovensko volilstvo biti vsled razdelitve na razne razrede vselej v vsakem posameznem volilnem redu v manjšini, polastile tudi občinskih svetov.

Veliko število v sedanjih ali prejšnji generaciji raznarodovanih elementov se je po prevratu pričelo vračati. Mnogi pa so obdržali še staro mentaliteto in tvorijo tako navidezno nemško manjšino, v kateri je pa le pičlo število resničnih Nemcev, to je prebivalcev nemške narodnosti, dočim je pri ostalih le mišljenje nemško, nemške narodnosti pa se jim z ozirom na povedano ne more priznati.

Besede "državljeni drugega jezika" v § 45 zakona o narodnih šolah in v čl. 68 saintgermenske pogodbe ter čl. 9 zakona o varstvu manjšin od 19. junija 1920 pa je mogoče razumeti le tako, da pomeni jezik narodnost, ne pa oni jezik katerega v dotičnih rodbinah več ali manj govorijo.

Že iz tega razloga niso podani pogoji § 45 za ustanovitev posebnih oddelkov osnovne šole z nemškim učnim jezikom.

Pa tudi drugi pogoji citirane zakonske določbe niso podani.

Zakon določa, da mora biti v oddelkih najmanj 30 učencev in da se sme le izjemoma po določbi g. ministra prosvete tak oddelek otvoriti tudi s 25 otroki. V Celju se pa ni prijavilo 25 otrok, temveč le 23 in tudi od teh je le 18 otrok naših državljanov, dočim so drugi inozemci. Za inozemce pa ne velja manjšinsko pravo v nobeni državi in tudi ne pri nas. Saj določajo tako gori citirane mirovne pogodbe, kakor tudi § 45 cit. zak., da se sme pri vprašanju ustanovitve manjšinskih oddelkov vpoštevati le državljane drugega jezika. Jasno je, da g. ministru prosvete to dejstvo ni bilo sporočeno, ker bi sicer gotovo ne bil dovolil preko zakona ustanovitve nemškega oddelka.

Pa tudi teh 18 učencev, ki so našega državljanstva, ni enega spola, temveč so dečki in deklice zbrani skupaj, da podajo številko 18. Zbrani so torej otroci iz dveh šol. To ne odgovarja smislu zakona, ko govori že v prvem odstavku cit. o posebnih oddelkih "Osnovne šole", torej ene šole in ki in fine cit. določa, da smejo tam, kjer je v kraju

več oddelkov iste narodne manjšine, imeti svojega posebnega upravitelja. Iz te slednje določbe se jasno vidi, da mora biti pogoj, to je število učencev državljanov drugega jezika podano za vsako šolo posebej in da ni pripustno sumirati učence iz raznih šol in na ta način ustanoviti oddelek, ki je skupen več šolam, kar je samo na sebi nemogoče in nezakonito.

Podpisani občinski svetniki mesta Celje se omejimo na te zakonite razloge in ne bomo razpravljali o veliki nacionalni in moralni nevarnosti, katere nastane ako se vzbudi vtis, da tudi naša nacionalna država priznava poleg narodnih manjšin tudi narodno odpadništvo, da mu daje isto zaščito in podporo, kakor resničnim narodnim manjšinam in da ga s tem podpira. Tako prepričanje bi moralo narodno odpadništvo na novo poživeti, otroci tega odpadništva pa bi prišli ob neprecenljive dobrine nacionalne šole za otroški naraščaj in za državo. Na zunaj pa bi se popolnoma po krivem in v nasprotju z dejanskim stanjem vzbudil vtis kot da v tem sklenjenem slovenskem ozemlju resnično eksistira nemška narodna manjšina kakor drugod, kjer stanujejo resnično Nemci v sklenjenih naselbinah kot manjšine, kakor n.pr. v Kočevju, Apaški kotlini in drugod.

Prepričanje, da se na ta način dejansko prekine in ogroža nacionalna konsolidacija prebivalstva v naši državi, mora gnati narodno čuteče državljane v obup.

Iz navedenih razlogov predlagajo podpisani občinski svetniki, da naj mestno načelstvo te naše globoko občutene pomisleke nemudoma predloži g. ministerskemu predsedniku, g. ministru prosvete in g. banu s prošnjo, da se revidira ukrep glede ustanovitve manjšinskega oddelka na celjskih osnovnih šolah z nemškim učnim jezikom in da se ta odlok ukine.

V formalnem oziru predlagamo, da se ta predlog obravnava nujno in brez debate."³

Mestni načelnik je dal najprej na glasovanje, ali naj predlog obravnava brez debate in nato še predlog sam. V obeh primerih je bilo 23 občinskih svetnikov za in 4 proti.

Občinski svetnik dr. Skoberne je po glasovanju izjavil, "...da je žalostno odvzeti na ta način članu občinskega sveta besedo. On ni imel namena v stvari govoriti z narodnostnega stališča, ampak le hotel navesti resnične podatke."⁴

Po začetnem odporu proti manjšinskemu oddelku v Celju so se nacionalna čustva pomirila in tudi v časopisih pozneje ni zaslediti kakšnih ostrih protestov proti nemškim razredom.

³ ZAC, fond Mestna občina Celje II. 1918-1941 (MOC), fasc. 3, Zapisnik seje mestnega občinskega sveta z dne 27/2-1931.

⁴ ZAC, MOC II, FASC. 3.

Tako je nemški manjšinski oddelek, ki je bil ustanovljen kmalu po sprejetju odloka ministrstva za prosveto, začel svoje delo. V njem je poučeval teoretične predmete učitelj deške mestne šole Stanko Gradišnik, ročna dela pa učiteljica dekliške mestne šole Emilija Ažman. Pouk je potekal v popoldanskem času, ker so bili dopoldan razredi zasedeni s slovenskimi učenci.

Banovinski šolski nadzornik dr. Franc Kotnik je 17. marca 1931 nadzoroval samo manjšinski oddelek. Nadzornik Rihard Pestevšek (3/6-1931) in Milutin Mihajlovič, nadz. ministrstva za prosveto iz Beograda (19/6-1931), pa sta nadzorovala vse oddelke. Vsi trije nadzorniki so ocenili vzgojo in izobraževanje na mestni deški šoli v Celju kot zelo uspešno. Nadzorniki tudi v poznejših letih (do

1934) niso imeli posebnih pripomb na vzgojno-izobraževalno delo na tej šoli.⁵

Manjšinski oddelek je bil na podlagi sklepa krajevnega šolskega odbora 1. septembra 1934. leta ukinjen. V obrazložitvi je navedeno, da je do ukinitve prišlo zaradi premajhnega števila otrok nemške narodnosti. Kronist je ob navedenem dejstvu pripisal: "Pripomniti je, da so celo starši nekaterih nemških otrok odobravalni ukinitve. Z ukinitvijo manjšinskega oddelka je bil izbrisan temni madež celjske nacionalne zgodovine."⁶

Kakšno je bilo dejansko stanje otrok z nemškim maternim jezikom, bi nam najbolj verodostojno pokazali šolski katalogi, ki pa žal niso v celoti ohranjeni, zato sem se pri obravnavi nacionalne strukture posluževala podatkov, navedenih v obeh šolskih kronikah.

Nacionalna struktura šoloobiskujočih deklc na mestni šoli

šol. leto	Slovenke	Nemke	Hrvatice	Srbkinje	ostalo	Jugoslov.
1929/30	279	7	8	7	0	
1930/31	267	4	8	5	0	
1931/32	271	5	6	7	0	
1932/33	273	6	4	4	0	
1933/34	259	6	0	3	1	
1934/35		14				279
1935/36	274	18	2	2	0	
1936/37	277	14	2	2	1	
1937/38	274	15	1	1	1	
1938/39	293	15	1	1	2	7

Nacionalna struktura šoloobiskujočih dečkov na mestni šoli

šol. leto	Slovinci	Nemci	Hrvati	Srbi	ostalo	Jugoslov.
1929/30	263	22	5	3	2	
1930/31	234	10	4	3	2	
1931/32	239	32	7	2	1	
1932/33	263	29	4	5	2	
1933/34		22			1	256
1934/35		13				267
1935/36	228	12	0	3	1	
1936/37	242	9	0	2	1	
1937/38	248	9	0	2	1	
1938/39	280	13	1	0	2	8

⁵ ZAC MŠC, fasc. 32, sig. 32/325 in fasc. 56, sig. 56/465.

⁶ ZAC, MŠC, fasc. 32, sig. 32/325.

⁷ ZAC, MŠC, fasc. 56, sig. 56/465, kronika.

⁸ ZAC, MŠC, fasc. 32, sig. 32/325, kronika.

Iz razpredelnic je razvidno, da je šoli obiskovalo v povprečju 25-30 nemško govorečih otrok. Odkloni navzgor oziroma navzdol so bili majhni; izjema je bilo le šolsko leto 1930/31, za katerega pa šolski katalogi niso ohranjeni in zato nisem imela možnosti, da ugotovim dejansko stanje. Dopusčam pa možnost, da v navedenem podatku niso vključeni otroci, ki so obiskovali manjšinski oddelek - marca 1931. leta se je namreč v ta oddelek vključilo 27 otrok nemške narodnosti, od teh je bilo 23 jugoslovanskih državljanov in 4 tujci.

V šolskem letu 1931/32 je obe mestni šoli obiskovalo 37 otrok nemške narodnosti, od teh jih je bilo v manjšinskem oddelku le 29 - torej vsi otroci nemške narodnosti niso obiskovali manjšinskega oddelka. To je razvidno tudi iz ohranjenih šolskih katalogov - predvsem gre tu za deklice. V tem

času so bili otroci v šolah ločeni po spolu, manjšinski razredi pa so bili mešani. Verjetno je to tudi eden od vzrokov, da so nemški starši pustili svoje hčerke v slovenski šoli.

V šolskem letu 1932/33 je bilo na obeh mestnih šolah vpisanih 35 otrok nemške narodnosti, manjšinski oddelek pa jih je obiskovalo 33, in sicer 21 dečkov in 12 deklic.

Tretje leto delovanja je manjšinski oddelek obiskovalo samo 21 otrok, in sicer 12 dečkov in 9 deklic, od skupno 28 otrok nemške narodnosti.

Iz šolskih katalogov dobimo zanimive podatke o učencih, predvsem gre tu za rojstni kraj in šolski uspeh, in o starših, kjer nas zanimajo priimek očeta, dekliški priimek matere in morebiti še poklic očeta oziroma matere.

Šoloobiskujoči otroci v manjšinskem oddelku

Podatki o učencu	Podatki o starših
<i>Berna Emerik</i> , nem., roj. 10/4-1925 v Celju, 1., 2., 3. š.l. manjšinski odd., 4. š.l. 1934/35, prav dober, uč.j. slov., 5. š.l. 1935/36, prav dober.	Oče Emerik, trgovec; mati Mina, roj. Rataj (+).
<i>Cvikl Ferdinand</i> , slov., roj. 24/4-1925 v Zagrebu, 1. š.l. 1932/33, nezadosten, 10/11-1933 prestavljen na oddelek s slov. učnim jezikom.	Oče Franc, mehanik; mati Ljudmila, roj. Porga.
<i>Cvikl Leopold</i> , slov., roj. 26/1-1923 v Gaberjah (Celje ok.), 3., 4. š.l. (1931-1933) manjš. odd., 6. š.l. 1934/35, neocenjen, 7. š.l. 1935/36, dober.	Oče Franc, meh. pomočnik; mati Ana, roj. Porga (+); mačeha Ljudmila, roj. Bohak.
<i>Fabian Renatus</i> , nem., roj. 30/4-1927 v Celju, 1. š.l. 1933/34, prav dober, 2. š.l. 1934/35, prav dober, uč.j. slov., 4. š.l. 1936/37, prav dober.	Oče Alojz, trgovec; mati Marija, roj. Dimetz.
<i>Findeisen Henrik</i> , nem., roj. 24/9-1926 v Celju, 1. š.l. 1933/34, prav dober, 2. š.l. 1934/35, prav dober, uč.j. slov., 8/1-1936 se je preselil v Hrastnik.	Oče Henrik, inženir; mati Brabara, roj. Kleindienst.
<i>Frings Viljem</i> , nem., roj. 5/8-1926 v Šoštanjju, 1. š.l. 1932/33, odličen, 3. š.l. 1934/35, odličen, uč.j. slov., 4. š.l. 1935/36, odličen.	Oče Viljem, ing. (+); mati Ana, roj. Faninger.
<i>Hojnik Ernest</i> , nem., roj. 30/12-1925 v Celju, 1. š.l. 1932/33, zadosten, 2/12-1933 prestavljen na oddelek s slovenskim učnim jezikom, 3. š.l. 1934/35, prav dober.	Oče Štefan, trg. pomoč.; mati Marija, roj. Žerjav.

<i>Kalischnig Walter</i> , nem., roj. 28/4-1926 v Gaberjah (Celje ok.), 1. š.l. 1932/33, odličen, 3. š.l. 1934/35, odličen, uč.j. slov., 4. š.l. 1935/36, odličen.	Oče Alojz, mest. stavb.; mati Margareta, roj. Putan.
<i>Kulich Franc</i> , nem., roj. 24/7-1926 v Celju, 1. š.l. 1932/33, prav dober, 3. š.l. 1934/35, prav dober, uč.j. slov., 4. š.l. 1935/36, prav dober, 5. š.l. 1936/37, prav dober.	Oče Franc, kamn. mojster; mati Karolina, roj. Steinmetz. oče (+)
<i>Zelenko Karel</i> , nem., roj. 15/9-1925 v Celju, 1. š.l. 1932/33, prav dober, 3. š.l. 1934/35, prav dober, uč.j. slov.	Oče Alojz, vrtnar. moj.; mati Barbara, roj. Sprung.
<i>Wagner Peter</i> , nem., roj. 1/3-1926 v Celju, 1. š.l. 1933/34, prav dober, 2. š.l. 1934/35, prav dober, uč.j. slov., 3. š.l. 1935/36, prav dober, 4. š.l. 1936/37, prav dober.	Oče Oskar, bančni rav.; mati Doroteja, roj. Poschenreiter.

Podatki o učenki	Podatki o starših
<i>Achleitner Gerda</i> , nem., roj. 23/9-1925 v Celju, 1. š.l. 1932/33, odličen, 3. š.l. 1934/35, odličen, uč.j. slov., 4. š.l. 1935/36, odličen.	Oče Anton, pek. mojst.; mati Marta, roj. Rojnik.
<i>Beuc Margareta</i> , nem., roj. 14/6-1926 v Celju, 1. š.l. 1932/33, dober.	Oče Ivan, zlatar (+); mati Margareta, roj. Lorenz, zasebnica.
<i>May Brigita</i> , nem., roj. 30/9-1926 v Celju, 1. š.l. 1933/34, odličen (Ker je učenka v celoti obvladala snov tudi drugega šolskega leta, so ji izdali spričevalo tudi za drugo šolsko leto.), 2. š.l. 1934/35, odličen, uč.j. slov., 3. š.l. 1935/36, odličen, 4. š.l. 1936/37, odličen.	Oče Gerhard, evang. žup.; mati Hedvika, roj. Heinzelmann.
<i>Schneider Eleonora</i> , nem., tujka, roj. 17/3-1925 v Celju, 1. š.l. 1932/33, prav dober, 3. š.l. 1934/35, prav dober, uč.j. slov., 4. š.l. 1935/36, prav dober.	Oče Karel, zlatar; mati Eleonora, roj. Bandeck, starša ločena.

Deklice nemške narodnosti, ki niso bile vključene v manjšinski razred.

Podatki o učenki	Podatki o starših
<i>Codelli Elizabeta</i> , nem., roj. 24/5-1925 v Gradcu, privatni pouk, 5. š.l. 1935/36, odlična.	Oče Henrik, inženir; mati Franciška, roj. Scherbaum.
<i>Gröger Edita</i> , nem., roj. 9/3-1927 v Mostarju, 1. š.l. 1933/34, prav dobra, 2. š.l. 1934/35, prav dobra, 3. š.l. 1935/36, prav dobra, 4. š.l. 1936/37, prav dobra.	Oče Kurt, prokurist; mati Štefanija, roj. Rendić.

Kühn Doroteja, nem.,
roj. 29/5-1926 v Celju,
1. š.l. 1932/33, odlična,
2. š.l. 1933/34, prav dobra,
3. š.l. 1934/35, odlična,
4. š.l. 1935/36, odlična.

Matič Ruth, nem.,
roj. 24/7-1924 v Celju,
zač. obisk. šole 1931/32,
4. š.l. 1934/35, dobra,
5. š.l. 1935/36, dobra.

Oče Edmund, šofer;
mati Matilda, roj.
Toplak.

Mati Ernestina (+),
rejnica Karolina Matič,
zasebnica.

9

Zaradi že navedenih dejstev ni bilo možno zajeti celotne populacije nemških otrok, ampak le del. V ugotovitvah, do katerih sem prišla na osnovi proučevanja šolskih katalogov, so upoštevani samo otroci nemške narodnosti. Otroka slovenske narodnosti, ki sta tudi nekaj časa obiskovala manjšinski oddelek, pa verjetno kažeta na drug problem.

Iz obstoječih podatkov lahko povzamemo naslednje ugotovitve:

- na osnovi primkov lahko sklepamo, da so obravnavani otroci izhajali iz nacionalno čistih (nemških) in iz mešanih zakonov;

- otroci so bili v glavnem rojeni v Celju ali bližnji okolici; torej gre za družine, ki so že dalj časa živele v Celju ali kje drugje na slovenskem ozemlju;

- glede na to, da se učni uspeh pri prestopu iz nemške v slovensko šolo ni poslabšal, sledi, da so obravnavani otroci dobro obvladali oba jezika - slovenskega in nemškega;

- otroci so v glavnem izhajali iz dobro situiranih družin, njihova socialna struktura je bila nad povprečjem, starši so bili obrtniki in izobraženci.

Iz vsega povedanega bi povzeli, da v obravnavanem obdobju čas za manjšinski oddelek na celjski mestni šoli vsekakor še ni bil zrel. Ni vzrok samo v tem, da je bila javnost nastrojena proti vsakemu priznavanju celjske nemške manjšine, ampak tudi v tem, da so nekateri celjski Nemci z nezaupanjem gledali na nemški oddelek - kar je razvidno predvsem iz tega, da so svoje otroke pošiljali v slovensko šolo, čeprav so ti imeli možnost obiskovati pouk v svojem maternem jeziku.

Z U S A M M E N F A S S U N G

Die Minderheitenabteilung an der Celjer Knabenschule (1931-1934)

In der Knabenschule von Celje (Cilli) wurde im März 1931 eine Sonderabteilung für die Kinder deutscher Nationalität gegründet, und zwar als besondere Klasse mit vier Jahrgängen an der städtischen Knabenschule, die sowohl von Knaben als auch von Mädchen besucht wurde.

Die Entscheidung des Unterrichtsministeriums, in Celje, eine deutsche Minderheitenabteilung zu gründen, wurde von der Öffentlichkeit nicht mit Begeisterung aufgenommen. Auch von einigen deutschen Eltern wurde sie alles andere als unterstützt, schickten sie doch ihre Kinder weiterhin in die slowenischen Schulen.

Die Minderheitenabteilung existierte noch drei Jahre lang und wurde im September 1934 wegen zu geringer Schülerzahl abgeschafft.

⁹ ZAC, MŠC, fasc. 18, sig.: 18/255, 18/256, 18/257, 18/258 in fasc. 41, sig.: 41/366, 41/367, 41/368, 41/369.